

היבטים לשוניים בפרשת תרומה עז

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת תרומה בהפטרה ובראשון של תצוה

ה ב יִדְבְּנוּ: הדל"ת בשוא נע¹

כה ג זָהָב וְכֶסֶף: יש להקפיד על הפרדת התיבות וכן בהמשך פס' ה: אֵילִם | מְאָדָּמִים וְעֶרְת |

תְּחָשִׁים

כה ה מְאָדָּמִים: מ"ם בשוא, אל"ף בקמץ חטוף

כה ח וַעֲשׂוּ לִי: טעם מרכא נסוג אחור לעי"ן

כה י וְאָמַה: אל"ף פתוחה ודגש חזק במ"ם להבדילו מאָמה עבריה

כה יב וַיִּצְקֶתָ לָּו: טעם מונח נסוג אחור לצד"י ודגש חזק בלמ"ד

כה יד עַל צִלְעַת הָאָרֶץ: טפחא בתיבה עַל

כה טז אֲשֶׁר אֶתֶּן אֵלֶיךָ: אין לסיים 'אשר, אתן אליך' (טעות נפוצה)

כה יט וְכָרוֹב-אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה: טעם טפחא בתיבה מִקְצֵה, אין לקרא 'וכרוב אחד, מקצה מזה'

כה כ סִכְכִּים: כ"ף ראשונה בשווא נע ולא בחטף פתח כפי שמופיע בחלק מהספרים²

כה כא מִלְמַעְלָה: הלמ"ד הראשונה רפויה בשוא נח בניגוד למילה מִלְמָטָה שהלמ"ד דגושה בשוא נע

כה כב וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ: יש להקפיד על הפרדת התיבות שלא לבטא חירק אחד לשתיהן

כה כד רָחֲבֹ: הרי"ש בקמץ קטן

כה כט וקְשׁוּתָיו: שי"ן שמאלית

הערה: ישנן שתי שיטות הנהוגות בקביעת מקום העלייה השלישית, יש מי שנוהג לקרוא עד פרק כה ל (פרשה פתוחה) ויש מי שנוהג להמשיך עד סוף הפרק (פסוק מ, פרשה סתומה). אין לכך נפקא מינה רק שאולי כדאי להודיע על כך מראש לציבור המתפללים ולהימנע מהערות מיותרות בזמן הקריאה.

כה לט כִּכָּר: הכ"ף השנייה בקמץ³

כה מ מִרְאָה: המ"ם בקמץ קטן אֲשֶׁר-אֶתָּה מִרְאָה בָּהֶר טפחא במילה 'מראה' וכך צריך לקרוא 'אשר אתה מראה, בהר'

פרק כו אַחַת-אַחַת: כאשר המילה מוטעמת באחד המפסיקים העיקריים, סו"פ, אתנח, זקף או

סגול => אַחַת, בשאר המקרים =< אַחַת. יוצא מן הכלל כו ח מִדָּה אַחַת

כו א מְשֻׁזָּר: עקב היות השי"ן והזי"ן מאותו מוצא – אותיות שיניות, יש קושי מסוים לבטא את השי"ן בשוא נח. המ"ם בקמץ חטוף של בנין הפעל

כו ד לִלְאָת: געיה תחת הלמ"ד הראשונה והשווא אחריה, נע⁴

¹ הקוראים וי"ו כבית רפויה (מבטא "ישראל" רגיל) אם יקראו בשווא נח משנים משמעות.

² זו שיטת כתבי יד מדויקים ובראשם כא"צ, אבל למעשה לא מומלץ לקרוא כן מי שקורא כל שוא נע כעין סגול.

³ זה אחד משיבושי חילופי קמץ פתח מדפוס ונציה שהתאזרחו בחומשים. כן הוא אל-נכון בקמץ בתנ"ך ירושלים תשיג, בדותן ע"פ לנינגרד. ובברויאר ובכתר בר אילן. וכן בפסוק המקביל בפרשת ויקהל (לז כד).

כו ז לְאֶהֱלִי: הַלֹּמֶ"ד בְּשׁוּוֹא נֶע וְלֹא בִקְמָץ

כו יב הָעֵדֶף: הַטַּעַם בְּדִלֹ"ת מִלְרַע וְכֵן הַדָּבָר גַּם בִּפְסוּק הַבֵּא

כז כב וְלִירְכָתִי: הַכ"ף דְּגוּשָׁה הַלֹּמֶ"ד בְּשׁוּא נֶח לַמְרוֹת הַגְּעִיָּא בּוּי"ו

כז כג בִּירְכָתִים: הַרִי"ש בְּשׁוּא נֶח וְהַכ"ף אַחֲרֵיהָ רְפוּיָה

כו כד וִיהִינֹ: וְא"ו הַחִיבוּר בְּשׁוּוֹא נֶע וְהַקּוּרָא בִּפְתַח מִשְׁנָה מִשְׁמַעוֹת לְזִמֵּן עֵבֶר. מְלֻמָּטָה: הַטַּעַם

בִּמ"ם מִלְעִיל, הַלֹּמֶ"ד דְּגוּשָׁה בְּשׁוּא נֶע, בְּנִיגוּד לְמִילָה מְלֻמָּעָה שֶׁהַלֹּמֶ"ד רְפוּיָה וּבְשׁוּא נֶח.

כו לא הֶרְאִיתִי: הַה"א בִּקְמָץ קָטָן

כו לג וְהַבְּדִילָה: בִּמְלַרַע וְלֹלֵא מִפִּיק

כז ו כִּרְכָּב: הַכ"ף הַשְּׁנִיָּה בַּחוּלָם, לֹא בִקְיָבוּץ

כז יא מָאָה אֶרֶךְ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִמ"ם

כז טז עֲמִידָהֶם אֶרְבָּעָה: בִּפְשֻׁטָא זָקָף וְלֹא בְמוֹנַח זָקָף כִּפִּי שְׁמוּפִיעַ בַּחֲלֵק מִהַדְּפוּסִים

כז יט וְכָל-יְתִדָת: הַיּוֹ"ד בַּחִירָק חֲסֵר וְהַתִּי"ו בְּשׁוּוֹא נֶח עַל אֶף הַקּוּשִׁי שְׁבַהֲגִיית הַדִּלֹ"ת שְׁלֹאֲחֲרֵיהָ

הַפְּטֻרָת תְּרוּמָה בַּמַּלְכִים א ה כו-ו יג:

ו ה חֲלוּנֵי שְׁקָפִים אֶטּוּמִים: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת חֲלוּנֵי⁵

ו ו לְבִלְתִּי אֶחָז בְּקִירוֹת-הַבֵּית: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבָה לְבִלְתִּי⁶

ו ז אֶבְנֵי-שִׁלְמָה מִסָּע נִבְנָה: טַעַם טִיפְחָא בְּתִיבָה מִסָּע

ו ח הַצֶּלַע: בִּמְלַרַע. וּבְלוּלִים: דְּגֵשׁ חֲזֵק בִּלֹּמֶ"ד הַשְּׁנִיָּה

ו ט וּשְׁדִרְתִּי: שִׁי"ן שְׁמַאלִית

רֵאשׁוֹן שֶׁל תְּצוּוּה:

כז יט וִיקָחוּ: הוּא"ו בְּשׁוּוֹא נֶע. לְהַעֲלִיתִי: גְּעִיָּה בַה"א מַעֲמִידָה בְּמַעַט אֶת קְרִיאָתָהּ לְמַנוּעַ הַבִּלְעָת

הַעִי"ן הַחֲטוּפָה

כח א לְכַהֲנֵנוּ-לִי: גְּעִיָּה בַכ"ף

כח ג רֹחַ חֲכָמָה: יֵשׁ לְהַקְפִּיד עַל הַפְּרָדָת הַתִּיבּוֹת

כח י עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת: טַעַם טַפְחָא בְּתִיבָה עַל

⁴ כִּי הַדָּבָר עַל פִּי תוֹרָה קְדוּמָה וְאִם לְמִקְרָא, בְּרֵאשׁוֹן מִבִּינֵיהֶם, בַּחֲלֵק הַדְּקֻדּוֹק נֹאמַר כִּי: הַשְּׁוּוֹא שֶׁבִּלְמֹ"ד נֶע מִפְּנֵי הַגְּעִיָּה שֶׁקָּדָם לוֹ וְכֵן הוּא בְּכָל הַתִּיגָאן וּבִרְבַּע הַדְּפוּסִים וּשְׁרָשׁוּ לוֹל וְהַאֲל"ף נֹסֶפֶת, עַכ"ל.

וּכְבֵּר אִמְרָנוּ שִׁישׁ כָּאֵן כְּתִיב מִלֵּא דְקֻדּוּקִי. כְּלוּמַר הַמִּילָה בְּכְתִיב דְקֻדּוּקִי הִיא לִלְאוּת, לִכֵּן אֵין סִפֵּק שֶׁהוּא שׁוֹא נֶע.

⁵ עַל פִּי תוֹרָה קְדוּמָה, עַל סִמֵּךְ הַתִּיגָאן, טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת 'שְׁקוּפִים'; וּכְבֵּר בְּאִרְנוּ שְׁאֵנוּ הוֹלְכִים לְפִי בֵּן אֲשֶׁר בְּכַתֵּר אֲר"ץ.

⁶ כֵּן הַדָּבָר עַל פִּי תוֹכְנַת הַכְּתָר וּבֵאֲתֵר שֶׁל מִכּוֹן מִמְרָא, וְכֵן בְּלִינְגֵרֵד (דוֹתָן) וִירוּשָׁלַיִם תִּשְׁיֵג. בְּתוֹרָה קְדוּמָה וּבְתִיקוֹן סִימָנִים, הַטַּפְחָא בְּתִיבַת 'אֶחָז' וְכֵן הַטַּעַם קוֹרֵן, וְלֹא הַטַּעֲמִימוּ נְכוּנָה. רֹאֵה עַל זֶה בְּפָנִים הַגְּלִיּוֹן.

תִּקְחוּ אֶת-תְּרוּמָתִי: רש"י: שלשה עשר דברים האמורים בענין כולם הולכין למלכא המשכן או לבגדי כהונה, כשתקדקד בהם:

גור-אריה על רש"י: י"ג דברים האמורים בענין. אף על גב דהם ט"ו, פירש הרא"ם כי מנה "תכלת וארגמן ותולעת שני" - שהם כולם של צמר - מין אחד, ולפיכך הם י"ג. וזה לא יתכן בודאי, כי אחר שלא היה אפשר בלא שלשתן, אם כן שלשה מינים הן, דמה בכך שהיו של צמר, כיון דצבעו של זה אינו כצבעו של זה. ועוד, דבפירוש אמר (רש"י) לקמן "שש משזר תכלת וארגמן ותולעת שני" (שמות כו, לא) "יהי ארבע מינים וכו'", אם כן מנה כל אחד ואחד מין בפני עצמו⁷. אלא צריך לומר ד"אבני שוהם ואבני מלואים" (פסוק ז) הנשיאים הביאו, כדכתיב בהדיא בקרא (להלן לה, כז), וכאן אמר (רש"י) 'נדבת כל אחד ואחד', ולא יתכן לומר שהיה נדבת כל אחד ואחד רק ט"ו דברים, דהא לא הביאו אבני השוהם ואבני המלואים אלא הנשיאים. וצריך לומר מה שנאמר (פסוק ו) "בשמים לשמן המשחה ולקטורת הסמים", פירוש בשמים לשמן המשחה וכן בשמים לקטורת הסמים, ואין פירושו ולקטורת יהיו מתנדבים הסמים, דאם כן היו י"ד מינים:

הרב אליהו מזרחי מקשה שמגויים כאן חמשה עשר מינים ולא שלושה עשר. מהר"ל מביא את פירושו שתכלת ארגמן ותולעת שני הם שלושה מיני צמר ולכן נחשבים אחד. מהר"ל דוחה תירוץ זה, במקום הוא מוציא מהרשימה את אבני השוהם והמלואים שהיא נדבת הנשיאים. בספר פניני דעת מהרב אליהו מאיר בלוח ז"ל מקשה על מהר"ל שאם כן היה עליו להוציא גם את הבשמים כדכתיב לקמן לה כז-כח: והנשאים הביאו את אבני השוהם ואת אבני המלואים לאפוד ולחשן: ואת הבשמים ואת השמן למאור ולשמן המשחה ולקטורת הסמים: תירץ שם מה שתירץ, כמדומה שפירוש המזרחי בכל זאת יותר נכון.

כֹּה כֹּה וְנָתַתָּ אֶת-הַכֹּפֶרֶת עַל-הָאָרֶץ מִלְמַעְלָה וְאֶל-הָאָרֶץ תִּתֵּן אֶת-הָעֶדֶת אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלֶיךָ: רש"י: לא ידעתי למה נכפל, שהרי כבר נאמר (פסוק טז) ונתת אל הארון את העדות. ויש לומר שצא כלל, שבעודו ארון לבדו כלל כפרת, יתן תחלה העדות לתוכו, ואחר כך יתן את הכפרת עליו. וכן מלינו כשהקים את המשכן נאמר ויתן את העדת אל הארון, ואחר כך ויתן את הכפרת על הארון מלמעלה (שמות מ, כ):

ע"י רמב"ן ואור החיים. אם הכפרת היא מכסה על הארון והעדות היא הלוחות, איך אפשר לשים את הלוחות בארון מכוסה? אולי הכוונה שלא יגמור את מעשה הארון, וישים עליו את הכפרת והכרובים, ואחר כך לקראת חנוכת המשכן יפתח וישים שם כרובים. אלא שכל עוד לא הכניס לשם את הלוחות ישמור את הכפרת בצד.

הנוסח ומקורותיו. המקורות שעל פיהם קבע ר"מ ברויאר ז"ל את הנוסח בדעת מקרא, ומאוחר יותר בתנ"ך הוצאת מוסד הרב קוק, הוצאת חורב וכתר ירושלים. המנחת שי המובא כאן על התורה מלווה בהערות צבי בצר ז"ל.

כֹּה יֵט וְכָרוֹב-אֶחָד: לֵשׁ. וְכָרוֹב: שׁ ששון מוסיף געיא, שאר המקורות אינם מודים.

כֹּה כֹּה אֶל-הַכֹּפֶרֶת: שׁ. מ"ש. אֶל-הַכֹּפֶרֶת: לֹד

⁷ א"ה: אינני מבין את הראיה משם. הלוא רש"י מציין שהיו חוטים כפולים ומכופלים, כל חוט של הפרוכת הייתה של 24 חוטים לכן עליו לציין ארבעה מינים תכלת וארגמן וכו'.

מנחת שי: **אַל-הַכְפֹּרֶת**: קדמא באל"ף, לא בה"א של הַכְפֹּרֶת. [אַל-הַכְפֹּרֶת].

כה כב ארון: ש, מ"ש, מ"ג-שד לו. מ"ק-ל כמ' 1 פט. **ארן: לשד**
מנחת שי: **אשר על ארון**: בהעתק הללי ארון, ירוש' ארון, עכ"ל. ובספר **הזוהר** ריש סדר
שלח לך, ארון חס' בכל אתר, ארון הברית, ארון העדות, עכ"ל. ואנן לא צייתנן להני כללי,
אלא כדאיתמר במסרה דילן, ודין דהכא מל' בכל ספרי דוקני, דלא הוי מתלתא חסרים
דנמס' סימנם **במ"ג** סוף פ' תצוה. וכן כתבם **הרמ"ה** ז"ל. [ארון].
יש לציין כבמקומות אחרים, נוסח בעלי הגירסא ללא ו' בניגוד למסורה שלהם עצמם.

כה כו **ועשית לו: לשש, מ"ש. לו: ד** ונציה משמיט דגש אתי מרחיק.
מנחת שי: **לו ארבע**: לו הלמ"ד דגושה. [לו].

כה לא תעשה: **לשש, רמ"ה? תיעשה: ד. רמ"ה? מ"ש, מ"ג-ד**
עדות מאורות נתן: **תיעשה** מלא יוד [תשובה]: לא כן אלא ח"י ונמסר עליו זי"ן
מנחת שי: **תיעשה**: יש מחלוקת גדולה בספרי משנ' קדמוניות, אם מלה זאת חס' יו"ד, או
מל', כי בהעתק הללי כתו' תיעשה בספר מוגה, ירוש' תעשה חס' יו"ד. והחכם **ח"ן** עזרא
כתב ראיתי ספרי' שבדקום חכמי טבריה, ונשבנו חמשה עשר מזקניהם שישלש פעמים
הסתכלו כל מלה וכל נקודה וכל מלה וכל חס' והנה כתו' יו"ד במלת תיעשה, ולא מצאתי
ככה בספרי ספרד וצרפת ומעבר לים, והקדמונים דרשו כי תוספת היו"ד רמז לעשרה
מגורו' שיעשה שלמה, והכלל אם יש שם יו"ד היא מלה זרה, עכ"ל, ולא הכריע. גם
הרמ"ה נסתפק בדבר, וזל"ש, ומסרות דמסרי עליה ל' מל' סמכי אחאי דדריש **ב** בילמדנו
פ' שמיני תיעשה כתי, א"ל הקדוש ברוך הוא למשה השלך ככר לאור והיא נעשית מאליה,
ודייקי מינה דמל' יו"ד, ואנן לא בריר לן, דאיכא למימר דדרשא לאו מדכת' מל' יו"ד קא דייק
דחיא נעשית מאליה, דחא בדרשא לא קאמר בהדיא דמל' כתי, אלא מודלא קרינן תעשה
בפתח מבנין הקל, אלא קרינן תעשה בצירי מבנין נפעל, דמשמע שנעשית מעצמה, והאי
דאמר' בדרשא תיעשה כתי ולא אמר' תעשה קרי, משום סירכא דנקודות דנקיד הכי הוא
דנקטה, עכ"ל. וא"ת הכריע דמל' יו"ד הוא, שכן מצא **כ** בתוספות על התורה, **ב** ובמאירי, גם
ראה מסרה מדוייקת כ"י זל"ש, תעשה ז' קמצין בקריאה (ר"ל בצירי), וחד מנהון מל' יו"ד,
וסי' תיעשה המנורה דין מל' יו"ד וכו'. וזו היא **ב** כמסורת שלנו בדפוס, שאומרת תעשה ז',
וסי' תיעשה המנורה ל' מל' וכו'. ושכן העיד בעל ספר שמן ששון שכפי המסרה הוא מל'.
ב ובמדרש אחר דילמדנו פ' בהעלתך, והביאו ג"כ **כ** הרב המזרחי בפ' תרומה, כתו' בפירוש

^י הזוהר: במדבר, קנז ע"א.

^{יח} במ"ג: מ"ג - ד שמי' ל' ו.

^{יט} הרמ"ה: אר"ן.

^{לח} י' עזרא: הפירוש הארוך על אתר.

^{לט} הרמ"ה: עש"ה.

^כ בילמדנו: השווה תנחומא שמיני ס"ח, יד ע"ב; תנחומא בובר שמיני ס"י יא, טו ע"א.

^{כא} בתוספות על התורה: השווה: תוספות השלם, חלק ט, ירושלים תשנ"ג, עמ' סז - סח, אותיות ט, י, יב.

^{כב} ובמאירי: תרומה פרשה ד, נד ע"א.

^{כג} כמסורת שלנו: מ"ג - ד על אתר.

^{כד} ובמדרש אחר דילמדנו: תנחומא בהעלותך ס"ג, ג, סא ע"ב; תנחומא בובר בהעלותך ס"ד, ד, כד ע"א.

^{כה} הרב המזרחי: על אתר, ד"ה תיעשה המנורה.

לכך הוא אומר מקשה תיעשה המנורה יו"ד מל' ולא כתי' תעשה, ומה שחיסר מדרש הראשון מילא זה, וכבר העידו חכמי בורגוש על הרמ"ה ז"ל שכך עשה מעשה, ^{כו} וכתבו בספרו מל', ע"כ. עו' מצאתי ^{כז} במדרש רבה ריש פ' בהעלתך לכך הוא אומ' מקשה תיעשה יו"ד מל' כתי' ולא כתי' תעשה וכו', ע"ש. וכ"כ בעל ^{כח} מנחת כהן מקשה תיעשה כל אורית' חס', דין מל', ובזה יש חולקין, אבל זה הוא ^{כט} הנכון ע"פ המסורת. [תיעשה].

יש להצטער על שלפני האור-תורה לא היה כתר ארם צובה. כי לפי העדות ממאורות נתן הנוסח שם ללא יו"ד וכן נוסח תימן. ואותה מסורה על שבעה מקומות שמלה זו מופיעה במקרא נמצאת גם בכתר ארם צובה, ללא התוספת וחד מנהון מל' יו"ד.

אין המטרה כאן לפסוק הלכה למעשה, מכל מקום ברור שכמו במחלוקת על כתיב ארון בפס' כב פסק המנחת שי באפן חד-משמעי בניגוד לזוהר, הרי גם כאן היה מסכים לכתיב של בן-אשר.

כה לד משקדים: שד. משקדים: ל זקף או מתיגה זקף.

כה לט פָּכָר: לשש. פָּכָר: ד הניקוד בפתח של ונציה הוא תמוה כמ"ש ברשימת דקדוקה הקריאה. ר"מ ברויאר ז"ל מעיר על זה בספר כא"צ והנוסח המקובל של המקרא עמ' 39 כִּכְרִי (ד שם' כה, לט); לִבְשָׁיו: כִּכְרִי כאן תוספת כתב יד נוסף בקמץ.

הביטוי: כִּכְרִי וְהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ (כאן) מקביל אל האמור לקמן: כִּכְרִי וְהָב טָהוֹר עֲשֵׂה אֹתָהּ (שם' לו, כד); אלא ששם גם ד וגם כתבי היד מנקדים כִּכְרִי; ואילו כאן ד לבדו מנקד כִּכְרִי. הבדל תמוה זה נתקבל בכל ההוצאות הרגילות; אך מסתבר עתה, שאין הוא מעוון במסורת הרוב של הנוסח הטברני. אם אין הוא טעות, הרי הוא משקף לכל היותר מנהג יחידים. וכבר מצאנו כעין זה בנוסח יחיד של ל': לֹא-יֻכַּל לְשַׁלְּחָהּ כָּל-יָמֶיהָ (דב' כב, יט), אבל: לֹא-יֻכַּל לְשַׁלְּחָהּ כָּל-יָמֶיהָ (שם כט). גם שם שני ביטויים מקבילים, שהנקדן הבדיל ביניהם על ידי ניקוד תמוה של האחד. אף מצאנו כעין זה בנוסח כל המסירות: אֶרֶץ הַיְרֵיעָה הָאֲחֻת (שם' כו, ח), אבל: אֶרֶץ הַיְרֵיעָה הָאֲחֻת (שם' לו, טו). שמא היה זה מנהג נקדנים להבדיל בדרך זו בין ביטויים דומים ומקבילים! ע"כ מדברי הספר.

גם ב'תורת הקורא' הציג את המקורות בענין הפתח והקמץ וישא משלו ויאמר כ"ה ל"ט: פָּכָר / (פָּכָר)

בקמץ – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ז ס"ט ס"י ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ז, א"א א"ד א"ו א"ז א"ט. ~ ובדפוסים: קסוטו, ברויאר. בפתח – בכתבי היד: ס"ה ס"ו ס"ח ס"י ס"ט, א"ב א"ג א"ה א"ח א"י. ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן.²² הערה כב

²² ואע"פ שנוסח הפתח מצוי רק במקצת כתבי היד (ואף יש כתבי יד (ס"ד ס"ו, ובדפוס גינצבורג) שנמסר בהם להדיא במסורה שבספר מוגה מנוקד בקמץ), בדפוסים נתקבל כאן נוסח הפתח בעקבות דפוס מק"ג. ויש לציין שלגבי עשית המנורה נאמר פסוק דומה לפסוקנו, שכאן נאמר בפסוק: פָּכָר וְהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ, ולקמן (ל"ז כ"ד) נאמר בפסוק: פָּכָר וְהָב טָהוֹר עֲשֵׂה אֹתָהּ. ולקמן מנוקד בקמץ גם בדפוס מק"ג, ובעקבותיו נתקבל שם נוסח הקמץ

^{כו} וכתבו בספרו מל', ע"כ: עכ"ל א"ת.

^{כז} במדרש רבה: במדבר רבה, פרשה טו ד.

^{כח} מנחת כהן: על אתר.

^{כט} הנכון ע"פ המסורת: עכ"ל מנחת כהן.

ובתורה תמימה כתב לבאר טעם השינוי בין המקומות בנוסח המקובל שכאן מנוקד בפתח ולקמן בקמץ, שדרשו חז"ל (מנחות כ"ח ע"א): (תניא, באה זהב באה ככר, אינה באה זהב אינה ככר. והיינו שהדין שיש לעשות את המנורה משתקל ככר, הוא דין דוקא כשהמנורה נעשית מזהב, אך אם היא נעשית משאר מתכות, אין דין לעשותה דוקא משתקל ככר. וכלל נפתח מקור לדרשה זו. והחילוק בין פֶּכֶר בפתח לפֶּכֶר בקמץ הוא, שאם הוא בפתח הוא סמוך, והוא מהווה יחידה אחת עם התיבה שאחרייו, ואם הוא בקמץ אינו סמוך, אלא הוא ענין בפני עצמו, ואולי מזה שכאן מנוקד פֶּכֶר בפתח דרשו שככר זהב הוא ענין אחד, והיינו שתלויים זה בזה, ואם אינה של זהב אין דין ככר, אך בפרשת ויקהל שאין ציווי כיצד לעשות את הכלים, אלא רק תיאור כיצד נעשו הכלים, אין צורך להורות על דין זה, אלא רק לתאר מעשה הכלים, ולכן אינם סמוכים ומנוקד שם פֶּכֶר בקמץ. ואף אונקלוס הרגיש בשינוי, שכאן תרגם ככרא דדהב בדל"ת השימוש, והיינו שככר זהב הוא ענין אחד, ובפרשת ויקהל תרגם ככרא דהב בלא דל"ת השימוש, משום ששם הם שני עניינים. עכ"ל.) וכיו"ב נכתב בחומש העמק דבר דפו"ח בשם ר' חיים ברוין. אין מכתבי היד מוכח שאין מקור לשינוי זה בניקוד. שברוב מובהק של הספרים, ובכללם כתבי היד המדויקים, מנוקד בשני המקומות בקמץ (כן בכה"י: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ו ט"ז ט"ח ט"ט ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"יא ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ויש ספרים בודדים שמנקדים כאן בקמץ ולקמן בפתח (כן בכה"י: ס"א ס"ז א"א). ואילו ספרים שמנקדים כאן בפתח ולקמן בקמץ, הם מעטים מכל כתבי היד (כן בכה"י: ס"ה א"י). וא"כ, לדיוק זה מהניקוד אין מקום ללל.

יש להעיר, שע"פ דברי התורה תמימה ר' חיים ברלין יוצא לכאורה שהקורא כאן פסר בפתח במקום בקמץ, יש לו לחוש לשינוי משמעות, שהרי בפתח הוא סמוך לזהב טהור, ומשמע שהוא ציווי לעשותו ככר של זהב טהור, בעוד שבאמת ע"פ ניקוד הקמץ הם שני ציוויים שונים. **ע"כ מתורת הקורא.**

כה מ **מראה: לש, מ"ש. מראה: ד** החטף בא להראות שאין זה קמץ רחב.

בהערות צבי בצר ז"ל מפנה למנחת שי בתהלים קיח יד

⁸ המקורות של ר"מ ברויאר לניגוד ששון וכו' הם כ"י מזרחיים העולים בהרבה על ערך כ"י אירופיים ספרדיים או אשכנזיים. לכן לא שייך לעשות כאן השוואת רוב ומיעוט. ובכל אופן, נוסח הקמץ הוא גם נוסח רוב מוחלט הן בכמות והן באיכות.

9 שם הספר על יסוד לשון המקרא הליכת שָׁבָא (איוב ג, יט), בספר הוא אומר ששווא אחרי תנועה גדולה שאינה מוטעמת הוא בדרך כלל נת בניגוד לכלל של רד"ק.

בכל ספרי ספרד המדוויקים אין לא ברני ולא בעזי וחגי, כי אם קמץ לבד וזה כי אין צריך לשום שו"א להורות על החטיפות כי הדגש מספיק לשיורה על זה לפי שכל הדגש מריץ את האות הקודמת וממשיכה אצלו עכ"ל. ואולם מיצאתי לר' יהודה בן בלעם הספרדי שכתב כלשון הזה יש סופרים שאינם מחברים חטף קמץ באות אם בא שוא תחת אות הסמוכה לה אלא נוקדים אותה בקמץ לבדו ועושים אָרְכָה. רְחֵבָה (בראשית ו, טו ועוד). אָכְלָה בְשִׁלָה (שמואל א, ט). ולא יתכן בעיני לחי' כן לפי שמצאנו אכלה בשילה במסור' לית דכוותיה וא"כ הוא הלא מצינו כמו כן נקוד אָכְלָה וּמִחְתָּה פִּיָּה (משלי ל, כ) בקמץ לבדו ועתה נסתר המסורת ועוד קָרְבָה אֶל נֶפְשִׁי גָאֵלָה (תהלים סט, יט) מצינו במסורה לית דכוותיה ומצינו עוד קָרְבָה שְׁנֵת הַשֶּׁבַע (דברים טו, ט) נוקד כמו כן בקמץ. לפיכך נראה בעיני שיתכן חטף קמץ באות אעפ"י שהאות השניה לה נוקדת בשוא כדי להפריד בין להבא ובין לשעבר עכ"ל. ואין זה כלום דכוונת המסרה היא על הקריאה לומר דאָכְלָה בְשִׁלָה הוא לבדו קריאתו בקמץ חטוף וכן קָרְבָה אֶל נֶפְשִׁי גָאֵלָה משא"כ באחרים שקריאתם בקמץ רחב וכן כתב ר"ש אלמולי בענין זה שאם מצינו לְעֵבְדָה וּלְשִׁמְרָה (בראשית ב, טו) לְעֵבְרָה בְּבִרְיָה (דברים כט, יא) בחטף קמץ העי"ן והשי"ן זה הוא טעות שנפל בכל הספרים הנדפסים נמשך מספרי אשכנז וצרפת אולם בספרים המדוויקים אין עין לְעֵבְדָה לְעֵבְרָה בְּבִרְיָה ולא שי"ן לְשִׁמְרָה כי אם בקמץ לבדו והסבה בזה כי כמו שהדגש בגו"ן רְנִי היא סיבת חטיפות הקמץ הקודם אליו ואין הקמץ ההוא צריך שיתחבר עמו לסבה שזכרנו ככה באלה שהשו"א שאחר הקמץ היא סבת חטיפת הקמץ הקודם אינו צריך עוד אל הברת שוא ועוד שאם היתה עי"ן לְעֵבְדָה נקודה בשוא קמץ היה מתחייב שיחטוף שוא העי"ן שוא הבית וכבר נתבאר שאין שוא מחטף שוא: ע"כ המנחת שי בתהלים.

למרות דברי הר"ש אלמולי והמנחת שי, שיטת סימון קמץ חטוף (קטן) ע"י חטף-קמץ, אינה פסולה כל עיקר. וגם כתר ארם צובה משתמש בה. ראה למשל **וְכִרְוּ** בכתר ארם צובה ד"ה ב ו מב. גם הטענה של 'שוא מחטף שוא' כלומר ששוא נע אינו יכול ל'נוע' לשווא אחר, אינה טענה. כי אין כאן שווא אלא תנועה שאחריה שוא נח.

כו ג **תהיין : ששד. תהיין : ל** לניגוד מדגיש את היו"ד השניה.

כו יז **משלכת : שד. משלכת : ל** לניגוד אינו מסמן את המתיגה.

כו כד **תאמם : ששד, רמ"ה. תאמם : ל** מחלוקת כתיב, לניגוד בניגוד למקובל.
רמ"ה: **וְהָיָה תִּצְטַח : דתרומה . חסר דחסר . חסר וי' וחסר י' כתיב**.

כו לז **אדני נחשת לשש, מ"ש. אדני : ד** יתכן שונציה קרא את המרכא כאילו היא געיא, ולכן הוסיף מקף.

מנחת שי: **אדני** : בלא מקף. [אדני].

כו טו **חמש : שד. חמש : ל .? חמש : ש?** ניקוד לניגוד מובן במקצת, רק השמיט את הפתח מהחטף, ניקוד **ש** אינו מובן.

כז יט יתדתי: לשש, מ"ש. יתדתי: ד מחלוקת כתיב.
 מנחת שי: יתדתי: חס' יו"ד בין תי"ו ראשונה לדלי"ת. ולשון י"ח הרמ"ה ז"ל וכל יתדתי, דלכל
 כלי המשכן, חס' וי"ו ומל' יו"ד בתרא' קדים לוי"ו דסוף תיבותא כתיב, ומס' עלי' כולחון
 חסרי', כלומ' חסרי' וי"ו. [יתדתי].
 הרמ"ה אינו אומר שאין יו"ד אחרי התי"ו. כפי הנראה דבר זה לא עלה על דעתו, אבל מזה
 שאין הוא מזכיר כלום משמע שלא ראה את זה בין כל הספרים בזמנו ובמקומו.

הפטרת תרומה

מלכים א ה כח על-המס: אלק. יהמס: ד הקמץ במ"ם בונציה מנוגד למצוי בכל מקום
 שמלה זו נשארת בפתח גם באס"ף, וכן למשל בתחילת מגלת איכה.

ו א הרכיעית: אלק. הרכיעית³: ק ר"מ ברויאר חוזר על העדפתו להמנע מחטף בלא-
 גרונית: ראה את דברי מ"ש בר' יב ג: ואני בחומי אלך בדרך הספרים שהם כולם בשוא לכד והמדקדק לקרותן כהוגן תבוא עליו ברכה.
 כאן שהחטף מופיע רק בכ"י קהיר, בניגוד לכתר ארם-צובה, אין כל כך צורך בהערה.

ו ב ששים-אמה: א, ששים: לק לניגוד וקהיר הוסיפו געיא בניגוד לכא"צ.

ו ד שקפים: אלק, מ"ש. שקפים: ד ונציה מדגיש יתכן שהוא תופס את לשון
 היחיד שקף, ולא שקוף. בז ד ונציה מנקד ללא דגש ושקפים שלשה.
 מנחת שי: שקפים חפ"א רפויה.
 אטומים: אק. אטמים: לד ההכרעה ככתר ארם צובה.

ו ה לבלתי אחז בקירות-הקית: אלק לבלתי אחז בקירות: ד ונציה חולק גם על סדר מרכא
 סיפחא, וגם מבטל הקפה, ובשניהם בטלה דעתו.

ו ז אבן-שלמה מסע נבנה: אלק, אבן שלמה מסע: ד גם כאן בטלה דעת ונציה.
 ה ה היצוע כ' היציע ק': אל, מ"ש. היציע⁴ כ' וק': ק

הערה 4 זה גם נוסח ד: ואף על פי כן נרשם בגיליון: ציע ק'. ונציה: היציע⁴ ק'
 מנחת שי: יצוע יציע ק'

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!
eliyahule@gmail.com הכתובת למשלוח:

^י הרמ"ה: ית"ד.
^כ דלכל כלי המשכן: פסוקנו.

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה
<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45p=272195#p272195&t=10317>

אם אתה מתעניין
בהבטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בעושים לשוניים
בכתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺